

Vräkta barn

Underlagsrapport till
Barns och ungas hälsa, vård och omsorg
2013

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnr 2013-5-35

Publicerad www.socialstyrelsen.se, maj 2013

Förord

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att ”redovisa utvecklingen av hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamhet samt den långsiktiga utvecklingen av folkhälsan och sociala förhållanden ur ett befolkningsperspektiv ... samt analysera tänkbara orsaker till förändringar. Redovisningen ska fokusera på barn och unga ...”. Uppdraget avrapporteras genom rapporten *Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*.

I arbetet med rapporten har ett antal underlagsrapporter tagits fram i syfte att fördjupa kunskapen om barns och ungas hälsa och sociala förhållanden. Danuta Biterman har varit projektledare för underlagsrapporterna.

Den föreliggande underlagsrapporten *Vräkta barn* har tagits fram av Sten-Åke Stenberg vid Institutet för social forskning (SOFI), Stockholms universitet och Pia Kjellbom vid Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

I rapporten beskriver författarna påtvingade flyttningar där barn är inblandade, med särskilt fokus på vräkningar. De uppmärksammar även socialtjänstens roll i vräkningsprocessen.

Författarna ansvarar själva för innehållet i underlagsrapporten.

Petra Otterblad Olausson
Avdelningschef

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Vräkta barn</i>	7
Bakgrund	7
Vad är en barnvräkning?	8
Vad vet vi om barnvräkningar?	10
Vilket skydd finns mot barnvräkningar?	11
Vårdnadshavares skydd mot att vräkas	11
Hur går det för barnen?	13
Vad kommer att hända i framtiden?	14
<i>Referenser</i>	16

Vräkta barn

Sten-Åke Stenberg, Institutet för social forskning (SOFI), Stockholms universitet
sten-ake.stenberg@sofi.su.se

Pia Kjellbom, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet
Pia.Kjellbom@socarb.su.se

Bakgrund

I alla tider har det funnits barn som fått lämna sina hem på grund av att familjen blivit vräkt. Lagen har aldrig gjort skillnad på hushållstyp. Under 1900-talet byggdes den svenska välfärden upp, och en mängd reformer från barnavårdslagen 1924 till Barnombudsmannen 1993 var tänkta att skydda våra barn. Men först en bit in på 2000-talet blev barns behov av ett tryggt hem på allvar uppmärksammat. Kunskapen om vräkningar var dålig, särskilt hur de berörde barn. Statistiken var rudimentär och endast till för att kontrollera myndigheternas effektivitet, inte för att belysa barns situation.

I mitten av 1980-talet uppmärksammades dock vräkningarna som ett socialt problem i största allmänhet, utan att barnen sattes i fokus. I början av 1980-talet genomfördes den första undersökningen av vräkta hushåll [6]. Den visade att i 15 procent av de vräkta hushållen 1982 fanns det barn som var 15 år eller yngre. Det betydde att ungefär 700 barnfamiljer eller drygt 1 000 barn vräktes det året. I början av 1990-talet kom två undersökningar som visade att andelen barnfamiljer var större bland de vräkta hushållen än bland alla hushåll som bodde i hyresrätter, 40 procent jämfört med 30 procent [7]. Det tog sedan drygt 10 år innan vräkningar av barnfamiljer fick större uppmärksamhet och lyftes upp till ett akut politiskt problem.

När det i början av 2000-talet kom en uppskattning om att det vräktes 1 000 barnfamiljer om året i Sverige [8] fick uppgiften stort genomslag i medierna. Kort därefter tillsatte regeringen en utredning om vräkningar med särskilt fokus på barn [9].

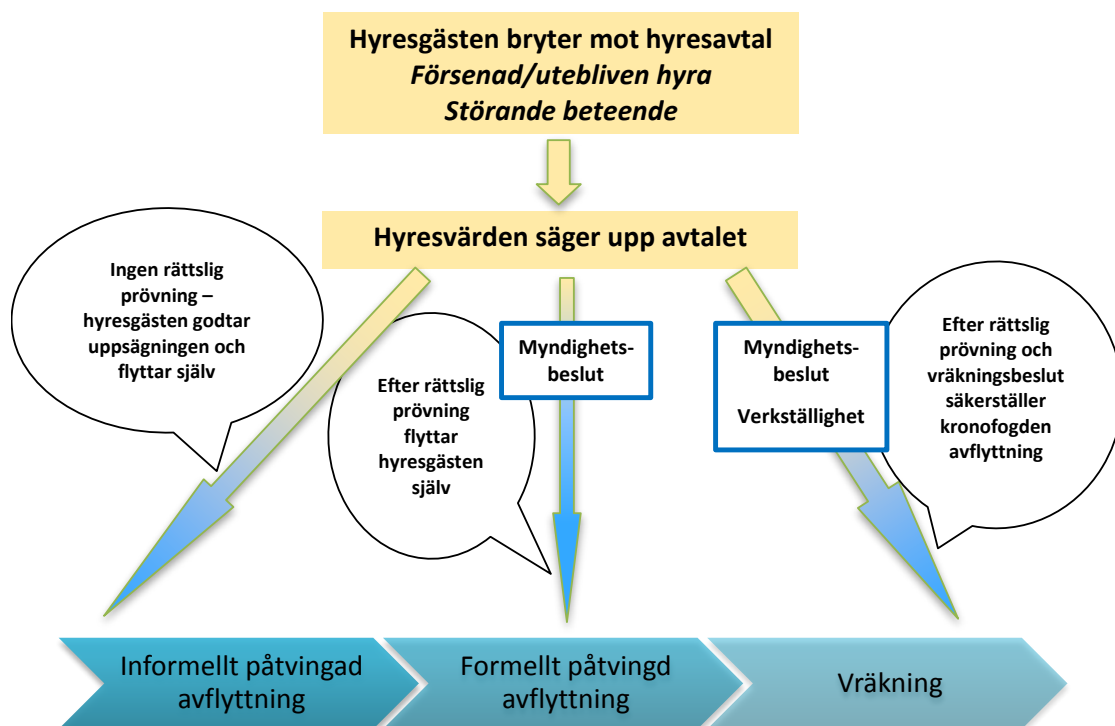
Utredningen ledde bland annat till att Socialdepartementet presenterade en strategi för att motverka hemlöshet som löpte under åren 2007–2009 där ett av målen var att ”antalet vräkningar skulle minska och inga barn vräkas”. Socialstyrelsen tilldelades 55 miljoner kronor för att stimulera lokala utvecklingsarbeten, och i Helsingborg och Stockholm har det till exempel lett till försök med *Bostad först*.¹ En lägesbeskrivning togs också fram med förslag och exempel på hur kommuner kan arbeta vräkningsförebyggande [10]. Kronofogden började föra statistik över vräkningar där barn var berörda.

¹ *Bostad först* innebär att hemlösa får en bostad utan andra krav som till exempel att vara nykter.

Vad är en barnvräkning?

En vräkning är ett exempel på hur allvarligt barn kan drabbas av sanktioner och påföljder riktade mot deras vårdnadshavare.² I det här avsnittet kommer begreppet *barnvräkning* att användas. Barn kan inte vräkas som hyresgäst eftersom de inte kan ingå hyresavtal. De kan däremot vräkas i sin roll som tredje man.³ Det är emellertid inte bara i samband med vräkningar som barn tvingas flytta från sina hem. *Påtvingad avflyttning* är den övergripande term som beskriver tre olika typer av ofrivilliga avflyttningar från bostaden (figur 1) [11].

Figur 1. Schematisk översikt över vräkningsprocessen samt olika typer av påtvingade avflyttningar från bostad

Källa: Efter Kjellbom P.[11]

Om en hyresgäst bryter mot ett hyresavtal, vanligtvis genom att inte betala hyran i tid eller genom att bete sig störande, kan hyresvärden säga upp hyresavtalet. Godtar hyresgästen uppsägningen och flyttar kommer uppsägningens (formella) hyresrättsliga grunder inte att prövas. Denna avflyttningstyp kan därför beskrivas som en *informellt påtvingad avflyttning*. Vid en *formellt påtvingad avflyttning* har antingen hyresgästen bestridit uppsägningen, eller så har hyresvärden vänt sig direkt till myndigheterna (Kronofogden eller Hyresnämnden) för ett (formellt) beslut grundat på hyresgästens (påstådda) normbrott.⁴ Vid obestridd eller konstaterat normbrott utfärdas ett utslag från Kronofogdens summariska process eller ett beslut i Hyresnämnden, vanligen kombinerat med en skyldighet för hyresgästen att flytta

² Jfr exempelvis med konsekvenserna för barn vars vårdnadshavare fängslas eller utvisas eller barn med vårdnadshavare som på grund av betalningsförsummelser får elen avstängd.

³ Utsökningsbalk (1981:774) 16 kap. 8 §.

⁴ Även tingsrätten kan utfärda sådana beslut men det är inte vanligt.

från bostaden.⁵ Både informellt- och formellt påtvingade avflyttningar genomförs av den boende själv. [11]

I den tredje situationen, *vräkning*, har ett beslut om en formellt påtvingad avflyttning lagts till grund för en ansökan om vräkning till Kronofogden. Den påtvingade avflyttningen sker därefter genom att flytten från bostaden säkerställs av Kronofogden, ibland med polis närvarande. Att Kronofogden säkerställer avflyttningen innebär inte nödvändigtvis att Kronofogden också genomför själva flytten. I stället handlar Kronofogdens närvaro vid en vräkning om att myndigheten ser till att avflyttningen genomförs. [12]

Om hyresgästen redan flyttat på vräkningdagen faller behovet av att Kronofogden säkerställer flytten och händelsen registreras inte som en vräkning, trots Kronofogdens närvaro. Men om hyresgästen till exempel har glömt att återlämna nycklar eller tömma ett förråd, säkerställer Kronofogden detta och en vräkning blir registrerad [5]. Skillnaden mellan en informellt påtvingad avflyttning, en formellt påtvingad avflyttning och en vräkning är härfin och beror inte på själva avflyttningen utan på graden av hot eller tvång som krävts mot hyresgästen [11].

Graden av hot eller tvång är lägst vid en informellt påtvingad avflyttning (hot om en ansökan till myndigheterna) och ökar vid en formellt påtvingad avflyttning (hot om en vräkningansökan) för att sedan realiserar vid en vräkning (säkerställande av avflyttningen) [11]. Hotet om en påtvingad avflyttning omfattar inte bara kontraktssinnehavaren utan alla de människor som bor i bostaden.⁶ Barn berörs således indirekt av alla avflyttningstyperna [13]. Vräkning har beskrivits som den allvarligaste civilrättsliga påföljd som en människa kan utsättas för [14].⁷

Kronofogdens statistik

Hittills har Kronofogdens statistikföring av vräkningar som berör barn varit behäftad med flera svårigheter:

- Det har varit problematiskt att bedöma om barn har bott i bostaden under minst 30 dagar det gångna året.
- I många fall lyckades kronoinspektörerna aldrig komma i kontakt med familjerna.
- Ärendena registrerades först efter att de avslutats, vilket innebär att statistiken kan vara förskjuten mellan åren.

År 2012 fick Kronofogdemyndigheten i uppdrag av regeringen att vidareutveckla statistiken om avhysningar i syfte att avhjälpa flera av dessa problem. Enligt regleringsbrevet [3] bör statistiken ”utvecklas så att det blir möjligt att avläsa antal avhysningar där barn är berörda per kalenderår, huruvida ett barn har sin permanenta bostad i bostaden som avhyses eller inte samt om den avhyste är förälder respektive vårdnadshavare. Statistiken ska också ge information om familjen bor kvar i lägenheten vid vräkningstillfället, om någon i familjen är närvarande vid vräkningen samt om något barn är med vid vräkningstillfället.”

⁵ En hyresvärd kan ibland ansöka om att ett normbrott fastställs utan att det knyts till ett avflyttningsbeslut. Ett skäl till detta kan vara att hyresgästen redan har flyttat.

⁶ 16 kap. 8 § utsökningsbalk (1981:774)

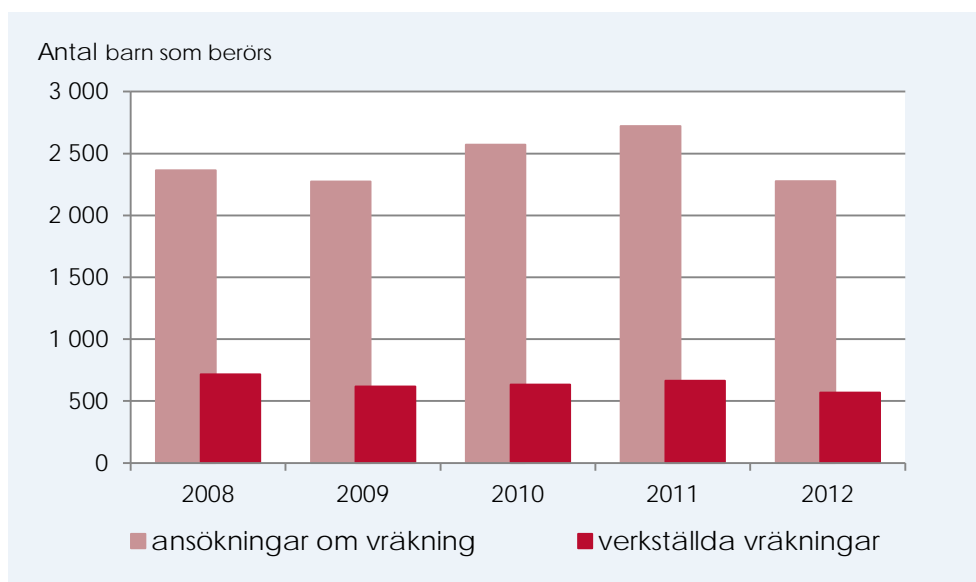
⁷ Vräkningspåföljdens proportionalitet i förhållande till avtalsbrottet har också ifrågasatts mot bakgrund av bostadens grundläggande betydelse för människor [11, 15]

Vad vet vi om barnvräkningar?

Det händer att hyresgästen inte flyttar, även om en uppsägning har gjorts, myndigheterna har utfärdat ett beslut som innebär en formell skyldighet för hyresgästen att flytta och Kronofogden har fattat beslut om vräkning. Hyresvärden har nämligen under hela processen – ända fram till vräkningsögonblicket – möjlighet att ändra sig och låta hyresgästen bo kvar. I vissa situationer har hyresvärden dessutom en skyldighet att dra tillbaka en uppsägning. Det saknas emellertid kunskap om hur ofta detta sker och om hur många uppsägningar (informellt påtvingade avflyttningar), myndighetsbeslut (formellt påtvingade avflyttningar) och ansökningar om vräkning som leder till att människor verkligen tvingas att flytta.⁸

Figur 2. Barn som berördes av vräkningar 2008–2012

Antal barn som berördes av ansökningar om vräkning eller av verkställda vräkningar. Helårsuppgifter.

Källa: Kronofogden.se

Sedan 2008 har Kronofogden fört statistik över antalet barn som berörs av ansökningar om vräkning respektive verkställda vräkningar. I vräknings-sammanhang definieras en barnfamilj som ett hushåll där minderåriga barn bor stadigvarande med sin eller sina vårdnadshavare. Begreppet barnfamilj inkluderar i detta sammanhang även hushåll med barn som tillfälligt bor i bostaden, till exempel växelvis eller inom ramen för umgänge med sin frånlevande förälder minst 30 dagar per år. Statistiken registreras av Kronofogdens handläggare när ärendet är avslutat.

Enligt Kronofogdens statistik var det 2 363 barn som under 2008 berördes av ansökningar om vräkning, och 716 som berördes av verkställda vräkningar. År 2011 var motsvarande siffror 2 722 respektive 663 (figur 2) och under 2012 var de 2 277 respektive 569. Minskningen avspeglar förändringen av det totala antalet vräkningar i Sverige som minskade från 2 802 år

⁸ Hyresgästen kan ibland få bo kvar i samband med en vräkning med ett nytt så kallat socialt kontrakt. Det innebär att kommunen blir förstahandshyresgäst och den enskilde hyr i andra hand av kommunen.

2011 till 2 616 under 2012. Trots flera politiska initiativ och ökad uppmärksamhet på att barn vräks, så har inte siffrorna sjunkit tillräckligt mycket för att man ska kunna säga att åtgärderna har påverkat problemets omfattning i någon högre grad.

Vilket skydd finns mot barnvräkningar?

I Sverige saknas förbud mot barnvräkningar och möjligheten att förhindra sådana får därför sökas i regleringar av mer allmän skyddscharaktär.⁹ Ett övergripande mål för den svenska barnrättspolitikern är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till bland annat utveckling och trygghet.¹⁰

Från och med januari 2013 är socialtjänstlagens barnrättsperspektiv tvingande i olika grad, beroende på sammanhanget. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård eller behandlingsinsatser ska barnets bästa vara *avgörande*. Vid alla andra åtgärder som berör barn ska barnets bästa *särskilt beaktas*. [16] Effekten av denna lagändring är att barnens rätt när det gäller vård eller behandling stärks, däremot gör den inte det när det gäller andra åtgärder – barnens bästa ska då *beaktas* men inte vara *avgörande* för beslut.

En absolut majoritet av de vräkningar som sker både nationellt och internationellt beror på hyresförsummelser [7, 17-19]. Det bistånd från socialtjänsten som i första hand kan bli aktuellt är därför ekonomiskt, det vill säga det handlar inte om vård och behandling utan om andra åtgärder. Barnvräkningar kommer därför även fortsättningsvis att behandlas med socialtjänstlagens svagare barnrättsperspektiv. Andra hänsyn kan vid en vräkning ibland tillåtas väga tyngre än vad som är bäst för barnet.¹¹ Ett odiskutabelt skydd för ett av barns mest grundläggande behov, vilket bostad onekligen är, saknas följaktligen i svensk rätt. Den rätt till ett tryggt boende för barn som följer av barnkonventionen är därför inte en legal och utkrävbar rättighet som barn i Sverige kan kräva utan beskriver samhällets målsättning på detta område. [20]

Vårdnadshavares skydd mot att vräkas

Socialtjänsten har, trots sitt vräkningsförebyggande uppdrag [10], inga rättsliga möjligheter att förhindra vräkningar [11]. Inte heller finns det någon generell skyldighet för socialtjänsten att ge vräkningshotade hyresgäster bistånd till hyra eller hyresskulder eller att åta sig betalningsansvaret för hyran, även om vräkningen omfattar barn [20].

Däremot har socialtjänsten rättsliga möjligheter att förhindra beslut om formellt påtvingade avflyttningar i samband med hyresförsummelser som hanteras via Kronofogdens summariska process.¹² Om socialnämnden meddelar hyresvärden att nämnden åtar sig betalningsansvaret för hyran skriftligen inom tre veckor från att hyresgästen har fått uppsägningen (återvin-

⁹ I SOU 2005:88 föreslås att hyreslagstiftningen kompletteras med ett barnrättsperspektiv [9]. En sådan reglering kan dock vara till förfång för alla barnfamiljer i behov av en bostad. Om en hyresvärd med hänvisning till ett barnrättsperspektiv inte kan göra sig av med försumliga hyresgäster finns en betydande risk att barnfamiljer får svårt att överhuvudtaget etablera sig på hyresmarknaden [5].

¹⁰ Prop. 2009/10:232 s. 1; 2 kap. 1 § RF; prop. 2009/10:80, s. 186 f.

¹¹ JO 4502–2002, 1153–2003; prop. 1996/97:124 s. 99f.

¹² Socialtjänsten saknar dock skyldighet att aktualisera detta skydd.

ningsfristen), får Kronofogden inte fatta ett formellt beslut om påtvingad avflyttning (kvarboendeskydd)¹³. Denna möjlighet är ett indirekt skydd mot vräkning. I en studie av alla ansökningar och beslut om påtvingad avflyttning i Stockholms län under en tremånadersperiod 2009 [11] visade det sig att socialtjänsten hade kunnat aktualisera kvarboendeskyddet men avstått från att göra det, vid 62 procent av alla beslut om formellt påtvingade avflyttningar.

Vid alla andra typer av uppsägningar saknar socialtjänsten rättsliga möjligheter att förhindra uppsägningen. I den ovan nämnda studien saknade socialtjänsten rättsliga möjligheter att förhindra närmare en femtedel av alla socialt bekymmersamma uppsägningar. Vid vissa uppsägningar (till följd av hyresförsummelse och störningar) som handläggs via Kronofogdens summariska process, har emellertid hyresvärden en skyldighet att informera socialtjänsten om uppsägningen. Om en hyresvärd vid hyresförsummelse eller störningar i stället vänder sig till Hyresnämnden, saknas det en skyldighet att informera socialtjänsten om uppsägningen i de allra flesta fall. Vid uppsägningar på grund av vanvård av bostaden saknas informationskyldighet oavsett om uppsägningen handläggs av Kronofogden eller av Hyresnämnden.

En förutsättning för att kvarboendeskyddet vid vissa hyresförsummelser ska aktualiseras är för det första att vårdnadshavarna har ansökt om bistånd från socialtjänsten och för det andra att de har bedömts vara berättigade till bistånd med stöd av socialtjänstlagen. Att vara i behov av bistånd betyder inte att man automatiskt får det. Vid ett biståndsbeslut tar socialtjänsten även i beaktande vad en klient själv gjorde eller lät bli att göra när det gäller det händelseförlopp som ledde till ett vräkningshot.¹⁴ Med hänvisning till hur barnrättsperspektivet i socialtjänstlagen har utformats kan man säga att ett barns behov av sitt hem i vissa situationer inte väger lika tungt som vårdnadshavarnas beteende.¹⁵

Vid ett positivt biståndsbeslut kan socialtjänsten ibland agera enligt en så kallad ”realprincip” [20] som bland annat innebär att socialtjänsten får ta hänsyn till vilka resurser som står till buds inom kommunen.¹⁶ Socialnämndens skyldigheter när det gäller enskildas boende handlar om något annat än rätten för människor att bo kvar där de bor eller att ha en egen bostad. I stället är det fråga om en rätt att ha ett boende som är förenligt med en skälig levnadsnivå.¹⁷ Vid hot om en påtvingad avflyttning kan realprincipen därför ibland innebära att socialtjänsten i stället för att betala en befintlig hyresskuld väljer att erbjuda familjen ett annat boende [5]. På kort sikt kan vräkta inte heller räkna med att få en egen bostad, om det i kommunen faktiskt inte finns några lediga bostäder. Övernattningsplats i sovsal på Frälsningsarméns natthärbärge har ansetts uppfylla kravet på ”skälig levnadsnivå” för vuxna

¹³ 12 kap. 44 § jordabalken

¹⁴ Jämför exempelvis RÅ 1995 ref 79 och RÅ 1997 ref 2. För övrigt har sådana retrospektiva biståndsdomningar ifrågasatts med hänvisning till att lagtexten (4 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen) endast ger utrymme för en bedömning av aktuellt behov [21].

¹⁵ Vad ”beakta barns bästa” innebär har inte prövats av Högsta förvaltningsdomstolen. I ett avgörande från 2011-06-20 mål nr: 5685-10 konstaterar emellertid Kammarrätten i Göteborg att de negativa konsekvenser av avhysning kan ha för barnen i familjen inte utgör ett så tungt vägande skäl att en ansökan om bistånd till en hyresskuld inte kan avslås när vårdnadshavarna inte kan anses ha gjort vad de har kunnat för att själva tillgodose sina behov.

¹⁶ Jfr prop. 1979/80:1 del A s. 185 samt t.ex. RÅ 2004 ref. 130.

¹⁷ RÅ 83 2:79.

under en övergångstid.¹⁸ På längre sikt är socialnämnden emellertid skyldig att tillhandahålla ett boende om en enskild är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa sig bostad.¹⁹

Å andra sidan kan socialtjänsten inte tvinga på barnfamiljer bistånd mot deras vilja även om de riskerar en vräkning eftersom frivillighet- och självbestämmande utgör grundprinciper för socialt arbete [22, 23]. Därför kan en barnvräkning ibland komma till stånd trots ett mycket aktivt uppsökande arbete från socialtjänstens sida.

När Kronofogden fattat beslut om en formellt påtvingad avflyttning har socialtjänstens formella möjligheter att förhindra avflyttningen gått förloerade. Om hyresvärden ansöker med stöd av ett beslut från Kronofogden eller en dom från Hyresnämnden om att en vräkning ska verkställas ska Kronofogden informera socialnämnden om dag och tid för vräkningen.²⁰[24] Socialnämnden ska i sin tur samma dag sända en bekräftelse av mottagandet av underrättelsen till Kronofogden. I bekräftelsen ska det anges vem som är ansvarig handläggare vid socialnämnden.²¹ Enligt Socialstyrelsen bör socialtjänsten närvara vid vräkningen [10].

Hur går det för barnen?

I en studie av alla barnvräkningar i Sverige under perioden 1 januari–30 september 2010 analyserades om barnen bodde stadigvarande eller tillfälligt i bostaden som var vräkningshotad. I nästan 75 procent av de vräkningshotade barnfamiljerna bodde barn permanent i bostaden. När det gäller de barnfamiljer som faktiskt vräktes, var motsvarande andel 30 procent. I 15 procent av alla vräkt barnfamiljer var barnen hemma vid vräkningstillfället. [5]

Det saknas kunskap om hur många barnfamiljer som flyttade innan vräkningen verkställdes och det finns inga långsiktiga uppföljningar av barn som berörts av vräkning. I en undersökning av hushåll som vräktes 1991 var det omöjligt, trots stora ansträngningar, att spåra så många som en tredjedel. Bland dem som hittades hade var tredje en ny lägenhet efter 1,5 år [7]. I en annan undersökning som genomfördes tio år senare, 2001, var det bara var tionde vräkt som efter 1,5 till 2 år hade ny lägenhet [8].

Ibland kan ett vräkningshot innebära en separation mellan barn och föräldrar. Anledningen är, paradoxalt nog, att det finns en hederskodex inom socialtjänsten som innebär att barn i möjligaste utsträckning inte bör vräkas. Det är därför inte ovanligt att socialtjänsten är drivande i att de barn som riskerar att vräkas och som bor med en ensamstående förälder flyttas över till den andra föräldern om så är möjligt. Det förekommer också att vräkningshotade familjer uppmanas av både socialtjänsten och Kronofogden att flytta innan en vräkning verkställs [25]. Familjen undgår på så sätt en vräkningsnotering i offentliga register och barnen slipper genomleva det trauma som en vräkning kan vara, även om de fortfarande tvingas bryta upp från sitt hem och sin närmiljö.

¹⁸ RÅ 1994 not. 574

¹⁹ Jfr RÅ 84 2:27, RÅ 1990 ref. 119, RÅ 2004 not 118; RÅ 2004 ref. 130

²⁰ 16 kap. 2 §, utsökningsförordning (1981:981).

²¹ 5 kap. 4 § socialtjänstförordning (2001:937).

Efter en verkställd vräkning kan barnen och deras familjer i vissa fall flytta till en ny bostad som tillhandahållits av hyresvärden på orten i samarbete med socialtjänsten. Det förekommer emellertid också att barnen tillsammans med sina familjer får bo på campingplatser, vandrarhem, inneboende hos släktingar, i jourlägenheter eller andra typer av temporära boenden [5], det vill säga sådana boendeformer som omfattas av Socialstyrelsens hemlöshetsdefinition.²²

I en svensk studie där hemlösa barn med föräldrar födda utomlands intervjuats beskrev barnen stor otrygghet, skam, känslor av utanförskap och av att inte höra till, bitterhet mot det svenska samhället och att de uppfattade framtiden som mörk. I flertalet av dessa fall hade hemlösheten föregåtts av en vräkning [4, 19]. Liknande resultat har framkommit i internationella studier [27-29]. Det saknas djupare kunskap om vilka mer långsiktiga effekter en vräkning kan ha på barns utveckling.

Vad kommer att hända i framtiden?

Hittills har regeringens initiativ lett till att Kronofogdens statistik kommer att förbättras och att en nationell hemlöshetssamordnare har tillsatts. Samordnaren har efter kontakter med kommuner och socialtjänster tagit fram en broschyr med information och vägledning för att motverka och förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Det finns dock ingenting som tyder på att väsentligt färre barn vräks nu än tidigare.

Det finns flera problem som borde lösas om det ska vara möjligt att på ett mera effektivt sätt skydda barnen från att uppleva en vräkning.

På ett mera allmänt plan bör man kanske klargöra vad som väger tyngst – barnens individuella rättigheter i enlighet med barnkonventionen eller samhällets rätt att utöva sanktioner mot vårdnadshavare som bryter mot lagar och förordningar. En annan fråga är hur man skyddar barnens rättigheter när deras vårdnadshavares beteenden och göranden inte sker för barnens bästa.

När det gäller socialtjänstens roll saknas det formella möjligheter att ingripa för att förhindra vräkningar där barn är inblandade. Dessutom är barnrättsperspektivet i socialtjänstlagen svagare vid de beslut som har samband med barns boende och vid vräkningshot än när det gäller vård och behandling för barn. Det reser en fråga om inte barns bästa bör vara avgörande i *alla* frågor som rör barns mest grundläggande behov. Enligt Socialstyrelsen är det av stor vikt att socialtjänsten – om möjligt – närvarar vid en vräkning. Det innebär dock inte något hinder för verkställandet, inte ens när barnen är närvarande.

Även efter en vräkning kan socialtjänsten ha ett ansvar för barnen och deras familjer. Att skaffa ett nytt boende på egen hand kan vara mycket svårt för ekonomiskt svaga hushåll som inte uppfyllt sina hyresförpliktelser. Socialtjänsten har emellertid ofta ett begränsat handlingsutrymme när de ska hjälpa barnfamiljer efter en vräkning. Till exempel är tillgången till bostäder i en kommun inte något som socialtjänsten råder över. I sina försök att trygga barns boende är socialtjänsten i många fall hänvisad till de spelregler

²² Enligt Socialstyrelsen omfattar hemlöshetssituationerna såväl personers akuta brist på tak över huvudet som mer långvariga boendeformer vilka beträffande kontraktsform inte kan jämföras med eget boende [26].

som råder på kommunens bostadsmarknad. Är situationen på bostadsmarknaden ansträngd – vilket den numera ofta är – kan boende på campingplatser, i jourboende, på vandrarhem med mera på kort sikt ibland vara de enda alternativ som står till buds efter en vräkning.

Det finns därför all anledning att uppmärksamma de möjligheter som socialtjänsten faktiskt har att förhindra andra typer av påtvingade avflyttningar än vräkningar. Ett alltför stort fokus på just vräkningar innebär en risk för att dessa möjligheter inte synliggörs. Påtvingade avflyttningar från bostaden är dessutom ett mycket mer omfattande problem än vräkningar. Under en tremånadersperiod 2009 i Stockholms län gjordes närmare 2 100 hyresvärd-sansökningar till Kronofogden och Hyresnämnden. Av dessa ansökningar ledde 5 procent till en verkställd vräkning medan 26 procent ledde till ett beslut om en formellt påtvingad avflyttning [11].

Numera kartlägger Kronofogden alla fall där barn varit berörda av ansökningar om vräkning samt av verkställda vräkningar. Det saknas dock fortfarande statistik alternativt regelbunden kartläggning över hur många barn som berörs av informellt och formellt påtvingade avflyttningar. Genom att flytta före vräkningen undviker familjen en vräkningsnotering i offentliga register, och ökar på så sätt sina möjligheter en aning att få nya boenden i framtiden. Familjen undviker därmed vräkningen, men flytten är trots det påtvingad och de boendeformer som de flyttar till är förmodligen lika osäkra som de är i samband med verkställda vräkningar.

Referenser

1. Nordström M. Bilaga 3. Bostadens betydelse för barn. I: *Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn. Del 4. (bilagorna)* Fritzes; 2005. s. 263–70. Socialdepartementet. Utredningen om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. SOU 2005:88
2. Jonsson JO, Brolin Låftman S. Boende, närmiljö och trygghet. I: *Barns och ungdomars välfärd*. Stockholm: Fritzes; 2001. s. 155–82. Socialdepartementet. Forskarantologi från Kommittén Valfärdsbokslut. SOU 2001:55.
3. Finansdepartementet. *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Kronofogdemyndigheten*. Stockholm: 2011. Fi2011/1615, Fi2011/5146.
4. Andersson G, Swärd H. *Barn utan hem: olika perspektiv*. Lund: Studentlitteratur; 2007.
5. Stenberg S-Å, Kjellbom P, Borg I, Sonmark K. *Varför vräks barn fortfarande?* Stockholm: 2010. Socialdepartementet. Dnr: S2010/4139/FST.
6. Stenberg S-Å. *Vem vräks? Vräkningshotade hushåll i tre kronofogdedistrikt*. Stockholm: Institutet för social forskning. Stockholms universitet, 1984.
7. Flyghed J, Stenberg S-Å. *Vräkt i laga ordning*. Stockholm: Konsumentverket, 1993. Rapport 1993/94:1.
8. Nilsson A, Flyghed J. Vräkt och hemlös? Marginaliseringsprocesser bland vräkta. *Socialmedicinsk Tidskrift*. 2004;81(1):14–21.
9. Socialdepartementet. *Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn*. Stockholm: Fritzes; 2005. Slutbetänkande av Utredningen om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. SOU 2005:88.
10. Socialstyrelsen. *Vräkningsförebyggande arbete – stöd till socialtjänsten och andra aktörer*. Stockholm: 2008. Lägesbeskrivning.
11. Kjellbom P. *Socialtjänstens hyresrättsliga roller vid risk för påtvingad avflyttning*. Socialvetenskaplig tidskrift. In press 2013.
12. Kronofogden. *Utmätning*. Solna: 2011. Handbok. KFM 901 utg. 6. s. 384ff.
13. Kronofogden. *Utmätning*. Solna: 2011. Handbok. KFM 901 utg. 6. s. 375.
14. Bengtsson B, Hager R, Victorin A. *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*. Stockholm: Norstedts juridik; 2007. uppl. 7.
15. Christensen A. *Hemrätt i hyreshuset: en rättsvetenskaplig studie av bostadshyresgästens besittningsskydd*. Stockholm: Juristförlaget; 1994.
16. Socialdepartementet. *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*. Stockholm: 13 september 2012. Regeringens proposition. Prop. 2012/13:10.
17. Desmond M. Eviction and the Reproduction of Urban Poverty. *American Journal of Sociology*. 2012;118(1):88–133.
18. Flyghed J. Vräkning – orsak eller verkan? I: Runqvist W, Swärd H, red. *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv och förklaringsmodeller*. Stockholm: Carlssons bokförlag; 2000.
19. Stenberg S-Å, van Doorn L, Gerull S. Locked out in Europe: A Comparative Analysis of Evictions due to Rent Arrears in Germany, the Netherlands and Sweden. *European Journal of Homelessness*. 2011;5(2):39–61.
20. Kjellbom P, Alexius K. Vräkningar av barn – en studie av svenska barns rätt till trygga boendeförhållanden. I: Ryberg-Welander L, red. *Rätt, social utsatthet och samhälleligt ansvar. Festskrift till Anna Hollander*. Stockholm: Norstedts Juridik; 2012.

21. Kjellbom P. Rättsäkerhet och flexibilitet i kommunala riktlinjer. *Retfærd, Nordisk juridisk tidskrift*. 2009;32(4/127):80–103.
22. Socialdepartementet. *Ny socialtjänstlag m.m.* Stockholm: 15 mars 2001. Regeringens proposition. Prop. 2000/01:80.
23. Socialdepartementet. *Om socialtjänsten*. Stockholm: 28 juni 1979. Regeringens proposition. Prop. 1979/80:1.
24. 16 kap. 2 §, Utsökningsförordning (1981:981).
25. Löfstrand C. Vilka vräks och vilka får stanna. I: *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*. Stockholm: 2001. Socialdepartementet. Slutbetänkande från Kommittén för hemlösa. SOU 2001:95b.
26. Socialstyrelsen. *Hemlöshet i Sverige 2005 – omfattning och karaktär*. Stockholm: 2006. Lägesbeskrivning.
27. Huntington N, Buckner C, Bassuk L. Adaptation in Homeless Children. An Empirical Examination using Cluster Analysis. *American Behavioral Scientist*. 2008;51(6):737–55.
28. Kirkman M, Keys D, Bodzak T, Turner A. Are we moving again this week? Children's experiences of homelessness in Victoria, Australia. *Social Science and Medicine*. 2010;70(7):994–1001.
29. Shanker-Brown R. *A case study of the social and educational experiences of homeless children*. [Doktorsavhandling]. Ann Arbor, Michigan: The University of North Carolina; 2008.